

NÉPISÉG, NEMZET ES ÁLLAM

SZÉCHENYI ISTVÁN sokszor emlegette az ideák zavarát, mely a nemzetet helyes útjainak felismerésében akadályozza. Nagy I ritkaság volt az utolsó század folyamán, ha a nemzet egységesen fogott fel valamely, sorsára jelentőséggel bíró ideát, annak egész tartalmi körét logikusan átgondolta és megvalósításának realitásaival tisztába tudott jönni. Logika és realitás ma is gyakorta hiányzik koncepcióinkból, minek folytán ezek nem is gyakorolnak elég hatást a nemzeti testben, sokak értetlenül mennek el mellettük és gyökeres hazai koncepciók helyett csatlakoznak olyanokhoz, melyek véletlenül, kívülről érkeznek hozzánk. Ez a sajnálatos helyzet kezd kifejlődni nemzeti életünkre legfontosabb fogalmaink: nemzet, nép, állam megítélésénél is, talán nem lesz hát felesleges, ha az egész eszmekört egy pillanatra olyan szempontból tekintjük meg, mely szempont éppen most indult el külföldről, hogy nálunk is hódításokat szerezzen. Ez a népiség szempontja, mely a háború óta mind erősebben sugárik ki Németországból és a németlakta területekről Közép- és Kelet-Európába.

A németek népiség (Volkstum) fogalma, tudjuk, a több mint száz év előtti német romantikának és „történeti iskolának“ volt kedvelt rekvizituma, amikor először fordult a „magas kultúra“ szeretettel az alacsonyabb néposztályok, azok szokásai, műveltsége és története felé. A fogalmat már ekkor, szinte száz év előtt, megtaláljuk „népiség“ kifejezéssel az akkor még fiatal Horváth Mihálynál, de magyar népiségkutatás akkoriban nem fejlődött ki, egyedül a költészet, szépirodalom kapott a „nép-nemzeti“ kidolgozása munkájában segítséget a német romantika ez irányától. A népiség különben a német szellemségben sem vált az egész XIX. század folyamán mélyebben ható tényezővé, s a világháború katasztrófájának kellett jönnie, hogy az évtizedek óta elfelejtett vagy vidéki sorba került fogalom új életre keljen.

Már a száz év előtti német romantika néphez fordulása is az állam és vezető osztályok azon végletes elhanyagolása következtében történt, melyet Napóleon győzelmes hadjáratai és brutális elnyomása hoztak létre. Az állami felépítményt szétrombolta a francia imperátor, s a megalázott nép gondolkozói elkeseredésükben menekültek vissza a romlatlan, és öntudatlan németiségükben el nem nyomható alacsony néposztályokhoz, melyeken évszázadokon át száguldottak végig az örjögő hatalmasok hadjáratai, csak úgy, mint a műveltektől impor-

tált idegen kultúrák, s mégis megmaradtak ősi egészségükben és érintetlenségükben. Ugyanez történt a versailles-i szégyen nyomása alatt is. A weimari korszaknak legkülönbözőbb pártállású emberei karolták fel újból a népiség fogalmát, fordultak újból az örök változatlan, a parasztság kultúrája felé és remélték tőle a mélységekbe letaszított, s immár tán belsejében is romladozni kezdő németiség regenerációját. A felemelkedés egyik, biztos eszközének tűnt fel e viszonyok közt a népiség, melynek előtérbe állítását nagyban elősegítette a versailles-i diktátum területi rendelkezése: a német nemzettest egy része idegen uralom alá került, ahol az ellenséges érzületű államisággal szemben szintén a népiség kínálkozott, mint a német szellem és kultúra jövőbeli fenntartója.

Így került a száz év előtt még csak népdal- és népmese gyűjtésben, ártatlan irodalmi és tudományos foglalkozásokban megnyilvánuló népiség-mozgalom egyszerre a németiség központi problémái közé. Mert tisztában kell lennünk azzal, hogy a népiség fogalma és a belőle következő logikai megállapítások nemcsak mélyen és biztosan elhelyezkedtek az utóbbi tizenöt év alatt a németiség öntudatában, hanem hogy ezen megállapítások a német politika segítségével realitásokká is kezdenek válni. A Harmadik Birodalom közirói megkonstruálván az új nép-nemzet-állam közti alapvető tanait, s az államot alkotó népet biológiailag próbálván meghatározni, a népiség hordozójához, a parasztsághoz tértek vissza, mint amelynek ereiben még hamisítatlanul, idegentől meg nem fertőzve, s kultúrájától fel nem eresztve kering az ősi vér és újul meg a földdel való állandó érintkezésben. Vér és föld és paraszt misztikus kapcsolatairól, s ezek örök eredményéről, a Volkstumról, mint nép és állam igazi meghatározójáról hallunk és olvasunk napról-napra, s ha tudjuk is, hogy e misztikum kitermelésében és fenntartásában sok a szándék és az öntudat, vagy a mozgalomtól egyébként annyira elítélt racionalizmus: az egész elképzelést mégis azon hatalmas politikai realitások közé kell számítanunk, melyek esetleg saját sorsunknak is meghatározói lehetnek. Annyi bizonyos, hogy a német felemelkedésnek nagy instrumentuma lehet a mai fogalmazású népiség. A Birodalom területén biztosítja a német szellem kizárólagosságát, mert egyrészt visszanyúl az ősi tartott biológiai és szellemi hagyatékhoz, s ami ennek nem felel meg vagy érvényesülését veszélyezteti, azt „disszimilálva“ kitesztítja nemcsak a nemzettestből, hanem egyúttal az államból, a politikai érvényesülés köréből is. Másrészt a német népiségbe gyökerezett államon kívül, de vele lehető szoros kapcsolatban vannak a Versailles-ban leszakított, vagy évszázadok óta távol idegenben letelepedett külföldi németek, akik ugyan a mai viszonyok közt állami, politikai kapcsolatba nem juthatnak az „anyaországgal“, ebben több csoportjukat a földrajzi távolság is akadályozza, de a népiség új fogalmazása megadja nekik is a módot, mellyel a birodalmi németiséggel egynek érezhetik magukat. A parasztságra s annak hamisítatlan ősi német vérére alapult népiség mindörökké kiemeli a német kisebbségeket azon államokból, melyek határai közt élnek: jó és hű alattvalói lehetnek az illető államnak, de az idegen államalkotó néppel lelki kapcsolatuk alig lehet többé. Az ő lelkük ugyanazon szub-

stancia, mint a Birodalom németiségé: odataroznak tehát, s nincs erő, mely őket szellemi énjüknek, mai divatos szóval: vérüknek ellenmondó magatartásra, vagyis az államnéphez való asszimilálásra kényszeríthetné. Amint a népiség fogalma állami viszonylatba állítva a Birodalom területén megkívánja a német szellemre veszélyesek disszimilálását, éppúgy megkívánja a Birodalmon kívüli németiségnek az ottani idegen államnépektől való disszimilálását, teljes elválását, mert csak így képzelhető el a népiségtől követelt tökéletes összeforrása minden németnek, aki mint igazi német, beletartozik ugyanazon német „Volkstum“ egységébe.

Mint látható, az egész gondolatszerkezet a mai németiség testére van szabva, s gyakorlati alkalmazásában annak erősödését, felemelkedését szolgálja. Kialakítói mindegyre rámutatnak az ellentétre, mely a népiség konstrukciója és a XIX. századi liberális, a francia forradalomból eredt állam-nép kapcsolat közt van. A francia forradalom proklamálta tudvalevőleg a nemzetnek politikai érvényesülését, nemzetfogalmából azonban hiányzott a vérhez és földhöz kötöttség, mechanisztikus valami volt, gyakran csak üres, frázisokkal megdagasztott forma, melyet tehát könnyű volt felvenni és letenni. A francia nemzet-fogalom e hiányossága azután nagy nehézségeket okozott az európai történetben, amikor a forradalmi ideákkal együtt elterjedt a kontinensen és mindenütt létrejöttek a „nemzetállamok“, melyeknek államalkotó és kormányzó nemzetei csak ilyen külsőleges, franciás nemzetek, agglomerátumok voltak, melyekhez bárki is könnyen asszimilálódhatott. Viszont a külsőleges terjedés és szaporodás e lehetősége természet szerint érthető módon csábítá az uralkodó nemzetet a tőle idegen népességű vagy „fajiságú“ kisebb csoportok beolvasztására, innen a múlt század nyugalmanak elrablója, a nemzeti asszimilálásnak mindenütt alkalmazott rendszere. Az elmélet szerint itt van az alapvető politikai különbség a franciás „nemzet“ és a német „nép“, népiség között: míg az elsőnek természete egyenesen követeli más népek megtámadását az asszimiláció, beolvasztás eszközével, addig ezt a népiség fogalma egyenesen kizárja, méltatlan eszközként elveti, mert hiszen lehetetlen és elképzelhetetlen processzus volna az, melynek során nem németnek született, a német vér és földtől idegen becsatoltassék a német népközösségbe, amelynek népiségéhez semmi köze vagy kapcsolata nincs és nem lehet. Igaz, hogy a népiség közírónál a disszimiláció nem egyszer oly értelmet kap, mely gyakran közel jár az elvileg perhorreszkált asszimilációhoz: így a Birodalom területén ősidők óta honos nem-németekre (szerbek, kassubok stb.) nézve, akik végre is a német föld szülöttei, tehát bizonyos közüik mégis van a „népiséghez“, s ezért tárgyai lehetnek ma is bizonyos asszimilációnak, — máskor pl. a szatmármegyei német községekre nézve, melyeket Károlyi Sándor alapított több mint kétszáz éve, a XIX. század folyamán a franciás „nemzet“ konstrukciója következtében elmagyarosodtak, de vér és föld (melyet ők műveltek és művelnek) és népiség kapcsolatai folytán visszakapcsolhatók a németiséghez, — amire nézve, tudjuk, évek óta folynak német részről kísérletek. Eltekintve azonban ily esetektől, a két koncepció közt

kétségtelenül fennáll az ellentét: a XIX. századi liberális állam-nemzet asszimilált, magába olvasztott erőszakkal is idegeneket — ezt teszi az államfogalmára nézve még múlt századi cseh, román, szerb nemzet is, viszont a népiségtől meghatározott német koncepció tartózkodó gesztussal utasítja el az esetleg hozzákéredzhető idegeneket, asszimiláció helyett esetleg disszimilál, de a Birodalom határain kívül lelkileg magáénak tartja a német népiség birtokában levő összes csoportokat.]

TIZENÖT NEHÉZ ESZTENDŐ zűrzavarában termelte ki magából ezt az eszmerendszert a németiség, tanúságot téve ezzel politikai tehetségéről, melyet sokhelyütt szeretnek félreismerni. Kiindulópontja kétségtelenül az ösztönök és érzelmek világában volt, ahol egy megszegyénített és meggyalázott nagy nép fiai bújtak össze és keresték a jegyeket, melyek őket az elnyomóktól mindenkép és mindörökre, szinte metafizikai bizonyossággal megkülönböztethetik. Itt van a népiségnek „élmény“-szerűsége, melyet annyit emleget a német irodalom, de a szerkezet további kiképzésében racionalisztikus mestermű, minden részlete célszerű és valami kapcsolatban hasznot hajtó. A „Volkstum“ e tekintetben méltán állítható a francia forradalom „nation“-ja mellé: mindkettő tökéletesen megépített hatalmi mechanizmus az illető nép számára. A német alkotás még alig lépett munkába, de bizonyos, hogy ha meglesz a lehetősége a másik német hatalmi instrumentummal: a „Reich“ ideájával együtt működni, aligha fog hatékonyságban a francia „nation“ mögött maradni.

Tehát nemcsak a magyar szellemiségre, hanem a magyar politikára is szinte sorsdöntő fontossága van, minő“ állást foglalunk el ez új német népiséggel szemben. Valamikor, száz évvel ezelőtt, hasonló krízis előtt állott a magyarság: akkor nem a német, hanem a francia koncepció indult hódító útra keletnek, s a kérdés az volt: átvegyük-e ezt az idegen elképzelést és megvalósítsuk-e államéletünkben, mintha ez tabula rasa volna, vagy pedig fejlődésünket a magyar szellem alapján, bár az idegen eredmények tekintetbevételével alakítsuk ki? Az utóbbinak szószólója Széchenyi volt, de tudjuk, hogy vele szemben a francia rendszer hívei győztek, szőröstől-bőröstől átvettük a forradalom ideológiáját, parlamenti és nemzetállami koncepcióit, hogy minő eredménnyel, erről most jobb hallgatni.

Német gondolatok mindenkor könnyen szálltak át határainkon: nagy és művelt szomszédjainktól jöttek, azoktól, akik földrajzi elhelyezkedésüknél fogva is legkönnyebben közvetíthették hozzánk a keresztény Európa kultúrjait. Az utóbbi félszázad alatt, amidőn a német tudomány és technika oly lendülettel ragadta magához az európai vezetést, szellemi kapcsolataink nem egy téren oly szorosakká és egyoldalúakká váltak, hogy szinte függőségnek voltak mondhatók. Ebben a helyzetben természetesnek látszik, hogy a népiség kialakításában is követni fogjuk nagy szomszédainkat, illetőleg a tőlük létrehívott fogalmat alkalmazni fogjuk saját viszonyainkra.

A fogalom tényleges tartalmát nézve, ez bizonyára előnyös volna. Nemzeti fejlődésünkben nagy tovahaladást jelentene, ha a népiség

értelme szerint sikerülne széthúzó, egymást nem is ismerő társadalmi osztályaink között szervezett egységet teremteni, semmint ez eddigi nemzet és állam fogalmaink, s azok derivátumai (hazafi, állampolgár, s hasonló) által lehetséges volt. A német népiség-fogalomhoz tartozik — némi logikai szabálytalansággal — a tudatosítás is (ezen a ponton árulja el magát a racionalizmus, ellentétben a folyvást hangoztatott miszticizmussal), s erre a tudatosításra nekünk szintén sürgető szükségünk lenne. Nemcsak a nemzetegység érdekében, hanem a vezető réteg kialakításában is, hiszen ma már nyílt titok, hogy a múlt században vezető, ú. n. úri rétegünk egyrészt kimerült, másrészt vérkeveredés folytán ősi tulajdonai más eredetű elemek előtt háttérbe szorultak, anélkül, hogy e más, alacsonyabb: polgári és paraszt elemek a saját energiáikat át tudták volna önteni a tényleges vezetők rétegébe. Ha sikerülne német mintára a nép minden rétegét nemzetileg tudatosítani, akkor a vezetésben is inkább érvényesülhetnének e friss és új, de mégis ősi és igazi magyar rétegek.

Ez pozitív haszna lehetne a német példa követésének; inkább csak látszateredmények várhatók a leszakadt magyarság, a „külföldi magyarok“ dolgában. Láttuk, hogy a német koncepció maradék nélkül disszimilálni akarja a német kisebbségeket, az egész föld kerekén, az idegen államnépektől és tökéletesen bekapcsolni az anyaország öntudatába, a közös és ugyanazon népiség segélyével. Elméletben ez számunkra is lehető és szükséges, a mai viszonyok között azonban inkább csak szép álmoknak minősíthető. A Birodalomnak mind weimari, mind hitleri formájában megvolt a maga politikai és kulturális hatalma, hogy a határain kívül élő németiséget a népiség értelmében öntudatosítsa, amit nekünk szomszédaink, a leszakadt magyarság rabszolgatartói semmiképp sem engednének meg. Német könyv, németek utazásai, külföldi német diákok tömeges neveltetése német egyetemeken, ezek a kulturális eszközök is elérhetetlenek számunkra, mikor magyar könyv képtelen a határokon átmenni és a magyarok utazásai mögött sem lapulhat meg még oly szerény kulturális cél sem. Hogy pedig a nagy német Birodalomnak rendelkezésére álló hatalmi eszközök is hiányoznak nálunk, erről szólni sem érdemes. Azaz, leszakadt magyarsági viszonylatban a német népiség-koncepciót utánoznunk helyes, de valószínűen sikertelen kezdemény lenne mai helyzetünkben.

A népiség igazi hatása különös módon nem ezeken a tereken nyilvánult meg eddig, ahol pedig óhajtandó vagy egyenesen lehető lett volna, hanem ott, ahol ép érzékkel alig kereshetnők. Láttuk, hogy a népiség alapján fogalmazott állam-nép egyenleg a németiségnek testhez-álló elképzelése, annál kevésbé illik rá a magyarságra. Igaz, hogy Trianon szinte egyedül hagyott bennünket államunkban, s ha eltekin-tünk a német kisebbségtől, mellyel történetünk évszázadai folyamán mindenkor jó viszonyban voltunk, akkor elképzelhetjük magunknak, hogy államunkat a magyar népiség alapján konstruáljuk meg: a magyar állam a magyar népiség kifejezése, s ennek hordozója mindenki, aki a vér és föld magyar mithoszában részes. Ezt, mondom, elképzelhet-jük magunknak; kialakíthatjuk, német mintát követve (s persze akarattal, racionalisztikusan), a magyar vér és magyar talaj misztikus

kapcsolatait, felfedezhetjük a magyar parasztban azt az egyetlen „Erbanlage“-t, melyre államunkat szilárdan építhetjük; az ily módon felállított követelményeket szigorúan alkalmazhatjuk a mai, lazább és esetlegesebb, nem biológiai nemzettest tagjaira. Az elvi lehetőség minderre kétségtelenül megvan, s mivel nálunk egyelőre még csak gondolatok, koncepciók átvételéről van szó, nem kell csodálkoznunk, ha tanulékony és utánzásra hajlamos egyének és körök tényleg hajlandók is a német valóság ilyen átültetését propagálni.

De vajjon mit jelentene tényleg és gyakorlatilag, a magyar állam és nemzet további élete szempontjából a népiség e koncepciójának alkalmazása? Mit jelentene, ha elterjedne közöttünk is az a felfogás, hogy az államot is, nemcsak a nemzetet az ugyanazon származású és gondolkodású, „népiségű“ nemzettagok determinálják, s ehhez képest szörnyszülöttnek, vagy születésekor elvetéltnek minősítendő az az állam, melyben különböző eredetű és jellegű népek vagy néptörödékek együtt élnek? Mit jelentene, ha országunkban csak a magyar népiséghez tartozókat akarjuk látni és hasonlóan azon ominózus felkiáltáshoz: Nem akarok katonát látni! nem akarnánk többé magunk közt nem-magyarokat látni?

Bármily furcsák is e kérdések, nem a theória veti fel őket az ő világot félreismerő egyoldalúságával, már itt vannak közöttünk s találkozhatunk velük úgynevezett középosztályunk tagjainak beszélgetéseiben, félművelt folyóiratok hasábjain, s legutóbb megjelentek olyan munkában is, mely műveltebb olvasókra számít és komolyan tárgyalja a dolgokat.¹ Amíg csak középosztálybeli intelligenciánkban figyelhetők meg itt-ott ily hangulatok, nincs különösebb okunk a nyugtalankodásra, mert épp ez az osztályunk köztudomás szerint ma is kevésbé érett külpolitikai elgondolásokra. Komolyabb a dolog, ha egy hangulat annyira elhatalmasodik az értelmiségben, hogy kifejezésére már magasabb irodalmi fokon is akadnak emberek. Ebből a szempontból különösen tanulságos az említett munka, szinte tipikus példája azon zavarnak, mely értelmiségünk némely rétegeiben uralkodik.

Logikailag azt várná az ember, hogy ha ez a mű elutasítja magától a XIX. század laza nemzetfogalmát és vele szemben mai német mintára a népre akarja alapítani az államot, akkor a múlt század asszimilációs gyakorlatával szemben Széchenyi, Eötvös, Deák koncepciójához fog visszatérni, mint amely nagyjaink következetesen elleneszegültek a magyarság asszimilációs terjesztésének. De nagyon tévednénk, ha ezt várnánk! Ebben a kapcsolatban a szerző Széchenyinek akadémiai beszédét egyenesen „szerencsétlennek“ nevezi, Széchenyi egész nemzeti fogalomrendszerében káros „apolitikus humanizmust“ lát, hasonló hibában marasztalja el Eötvöst, Deákot azért, mert megalkották az 1868: XLIV. törvénycikket és ezzel a nem-magyar nemzetiségeknek 49. véres eseményei után békülő jobbot nyújtottak. Erről a törvénycikkről mindaddig azt hittük, hogy a magyarság állambölcséségének volt bizonyítéka, s annak, hogy mindent megtettünk a békés együttélésre, s hogy ez nem sikerült, ezért a szerbek és oláhok és tótok viselik a felelősséget, visszautasítván a mi békejobbunkat. Még nyugati,

¹ Asztalos Miklós, A nemzetiségek története Magyarországon, 1934.

műveltebb ellenfeleink sem tagadhatták meg e törvénycikkkel szemben elismerésüket, mint pl. a párizsi tanár Eisenmann. Az új felfogás más-ként szól: eszerint annak, hogy mi nem végezhetünk nemzetiségeinkkel a dualizmus korában, épp Deák e törvényalkotása volt az oka, ez kötötte meg kezünket nemzetiségeink asszimilálásában. A füzet értelme szerint a magyarság elég okatlan volt ahhoz, hogy az asszimiláló Európa kellős közepén „oly féket tegyen a végre kezébe jutott állami apparátusra, amely meggátolta, hogy valaha is komolyabb offenzív állami védelemben részesíthesse saját nemzetiségét az idegen nemzetiségekkel szemben“ (id. m. 66. 1.). Az „offenzív állami véde-
 -iem“ fábólvaskarikája alatt a szerző porosz mintájú telepítési és iskola-politikát ért, amelyekben a magyarságot természetesen nem a Deák-féle törvény akadályozta meg, mert ez i. életbe sem lépett, 2. ha megvalósult volna is, éppenséggel nem zárta volna ki a magyar népi erők kiegészítését anyagi segítség, telepítés stb. által. A lényeges azonban nem ez a tárgyi tévedés, hanem az, hogy az új koncepció egyenesen siránkozik azon, hogy Széchenyi, Deák, Eötvös „apolitikus“ dogmáit követve nem asszimiláltuk erőszakkal a mi kisebbségeinket. Dicséretre-méltó őszinteség, de mint látható, tökéletesen ellentétben van a német népiség fogalmával és teljesen, alfától ómegáig megegyezik a XIX. század külsőséges nemzetfelfogásával, melyet pedig nem tud eléggé elítélni.

Hol van tehát az új felfogásban a valóban új, a német népiség hatása? Ott, ahol nemzeti dolgok iránti reális érzéssel nehezen keres-nők. A szerzőnek nemzetfogalmát nem csapta még meg a német szellő, de annál inkább államfogalmát. Ugylátszik, magáévá tette azt a felfogást, mely szerint csak ugyanazon népiségű állam életképes, az pedig, melyben több nép van összezsúfolva, születésétől fogva életképtelen. Magyarország Önhibája nélkül vált ilyen vegyes lakos-ságú állammá, míg Ausztriát a dinasztia földet habzsoló kapzsisága tette ilyenné. Ez előadás szerint szerencsétlenségünk hozta magá-
 -val, hogy belekerültünk a vegyes nemzetiségű, tehát életképtelen Habsburg-birodalomba, mellyel különben is hasonló összetételűek voltunk, a „magyarság nemzetiségi összetételében pontos tükörképe lett a hasonlóan heterogén fajiságú Ausztriának“. Ebben az „ötlet-szerűen létrejött Habsburg-birodalomban“ kellett 1918-ban elpusztulnunk, mert hiszen benne az egyes népeket semmi érdek, csak a „hatalom összetartó ereje“ kapcsolta össze. „A Habsburg-birodalom korszerűtlen monstrumtestének hátralevő évei megvoltak számlálva: addig él, ameddig a központi hatalom féken tudja tartani a helyierő-
 -ket“ (23. 1.). Így tehát, ha jól értjük szerzőt, csak a történeti igazság valósult meg, amikor Ausztria és Magyarország „feltartóztathatatlanul nemzetiségi területekre robbant szét“. Tegyük hozzá: a történeti igazság beteljesült, mi is szabadon ápolhatjuk immár függetlenségün-
 -ket és önálló népiségünket; még csak az hiányzik, hogy Trianon napján gyászistentisztelet helyett Tedeumot tartsunk.

Az egész koncepciónak a népiséggel való vonatkozásban, mert egyéb hibái nem érdekelnek itt, két tévedése van. Az egyik: hogy a népiség hatását a nemzetiségi politikában nem akarja érvényesíteni, s ha már

Széchenyitől és Deáktól nem, a német irodalomtól és politikától sem akar tanulni, hanem tényleg fenntartja e téren a XIX. század elavult gondolatait. A másik, nem kevésbé súlyos tévedés: a népiség ott bájolja el és ott köti gúzsba gondolatait, ahol pedig hatása ellen kézzel-lábbal védekeznie kellene: az államfogalom megszerkesztésében. Nemzeti jövőnkre súlyosabb tévedés el sem képzelhető, mint azt hinni, hogy elegendő vagyunk államunk számára, hogy a magyar államban nem kell más lakos, mint a magyar néphez tartozó, s hogy több nemzetiségnek együttélése egy államban nemcsak lehetetlen, de egyúttal erkölcsi hiba, nem kívánatos jelenség is. A középosztálybeli fecsegéseknél, asztaltársasági rezolúcióknál nem kívánunk logikát, de az irodalmi formában megjelenő elméletet mégis csak méltatnunk kell arra a kérdésre: hogyan képzei el Szent István birodalmának, az ezeréves Magyarországnak jövőjét, ha több népnek egy államban lakását monstruózus dolognak tartja? És a múltat illetőleg: Ausztria és vele Magyarország népeit a kiegyezés korában csakugyan csak a központi hatalom, azaz állami erőszak tartotta együtt? és való az, hogy e népeket „nem kapcsolta egymáshoz semmi érdek?” Ha ez igaz volna, akkor a történeti Magyarország egész élete, de különösen a török hódítás óta eltelt századai csakugyan véres igazságtalanságot jelentettek azon népekre, melyek velünk együtt éltek a Duna völgyében, a Kárpátok karéjában. Nem hisszük, hogy az új koncepció mindezeknek kimondását célozná, de mindez benne van, s hogy nem ébred tudatára igazi tartalmának, azt logikátlan voltával és állandó fogalomzavarásával lehet magyarázni.

ESZMÉK, GONDOLATOK, életszínek, formák, divatok terjedésének egyik nép sem állhat ellen, ha beletartozik az európai, a világműveltség közösségébe. Ez nemcsak ma áll, így volt ez évezredek óta, attól kezdve, mikor a prehisztorikus emberek egymástól tanulták a kövek pattintását, a csontok kilyukasztását. Az átvételnek egyetemesen érvényesülő alapja mindenkor az volt, hogy hasznára legyen az átvevőnek. Mert öngyilkossággal volna egyenlő, olyant átvenni, ami a másik népnek jó, de az átvevőnek kárára van, fejlődését megakasztja vagy visszafejleszti. Ilyen káros átvétellel szemben a népek önfenntartási ösztönének kell működésbe lépnie és könyörtelenül eltávolítania az idegenből jött újítást, mely közelebbi megszemlélés után kártékonynak bizonyult. Viszont a hasznos átvételt annál inkább biztosítani kell, hogy a nemzettestben meghonosodjék.

A mai változékony időkben, mikor idegen kezdemények tömegestől kopogtatnak határainkon, bizonyára hasznos volna minden újítást megvizsgálni e fenti szempontok szerint. Jelenlegi témánkra alkalmazva mindezt: kétségtelen, hogy a népiség-fogalom alkalmazása a magyar nemzet belső erői körében nemcsak ajánlatos, hanem fennmaradásunkhoz egyenesen szükséges. Még pedig a magyar életre alkalmazott népi politika formájában: a nép anyagi felemelése, ősi kultúrájának felkutatása és a magyar kultúrával összeolvasztása, nemzeti törekvéseinknek a népi szükségletekkel leendő teljes összhangolása korunk legelső kívánalma. Az úgynevezett történelmi osztályok Magyar-

országának át kell alakulnia népi Magyarországgá, de ez a változás nem jelenthet hanyatlást, kultúrának, történeti formának és igényeknek feladását. Ellenkezőleg: bizonyos, hogy történeti feladatainkat itt a Duna völgyében gyorsabban és könnyebben vállalhatjuk, ha a nemzetet egy egész tudatosított nép, nem pedig csak egyes, bármily tehetős társadalmi osztályok képviselik.

Államfogalmunk dolgában más a helyzet. Német és francia és olasz elfogadhatja azt az államfogalmat, melyet egyetlen nemzettel lehet és kell kitölteni. Mi itt a Duna völgyében, az ősi magyar birodalom örököséiként mérhetetlen hanyatlásunkról tennénk tanúságot, ha csatlakoznánk ehhez a felfogáshoz: elárulnánk múltunkat, eladnánk rossz kufárokként jövőnket, ha lemondanánk arról a történeti magyar államfogalomról, mely békén, védőleg fogott össze egy évezreden át a magyarral együtt annyi más nem-magyar nemzetiséget! A népiség-fogalom mint államalkotó és határozó tényező alkalmatlan e térségeken, földrajzi, gazdasági, kulturális tények százai és ezrei mondanak neki ellent. Ezt tudták és érezték a magyarság vezetői: faji ösztönök, nemcsak humanizmus és kereszténység sugallták Széchenyinek nemzetiségi politikáját és Deáknak az 1868. törvényt, melyről Bethlen István gróf legutóbbi angliai útjában kongeniálisan és magasztalólag — nem pedig hibáztatva — mondta, hogy „egész Európában az első részletes és liberális szellemű kisebbségvédelmi törvénynek adta példáját, amelyhez fogható is alig van egyes államokban“, ugyancsak ő jelölte ki a békeszerződések jóvátételének „egyetlen eredményes“ útját: az új államok a józan geográfiai határok s a természettől adott gazdasági egységek figyelembevételével alakítandók ki, s e határokon belül minden egyes nép, a legkisebb nemzet is, szűkebb vagy tágabb körű területi autonómiához jusson és egyik a másikat el ne nyomhassa.¹ Azaz minden nép ápolja és erősítse saját népiségét, — itt a német példa valóban követésreméltó, de a Duna völgyében egyedül és elsősorban népi határok megvonása, gyökerében hibás kezdemény volna.

Tiszta bort a pohárba: akiknek számára Széchenyi és Deák koncepciója szerencsétlen, s az ő Nagymagyarországuk a benne békésen élő, s évszázados érdekekkel összekapcsolt népekkel túlnagy és túlveszélyes, azok mondják meg egyszer őszintén, mit akarnak a magyar múlt és magyar jövő helyett. Ha gondolataik zavarosak is, legyen bátorságuk azok következéseit áttekinteni és bevallani, nehogy a hazafias tömegek zsákutcába kerüljenek. Én úgy tudom, hogy amint csak egy múltunk volt, úgy jövőnk is csak egy lehet, — a másik nem jövő, hanem a nyomorúságos mának állandósulása.

SZEKFÜ GYULA

¹ Bethlen István angliai előadásai, Genius-kiadás, 25 és 44 lap.